

# **STRUČNÁ PEDAGOGIKA KOMPARATIVNÍ V OTÁZKÁCH A ODPOVĚDÍCH**

O.K.

**BRNO**

**2013**

**str.**

Úvodem

Předmět komparativní (srovnávací) pedagogiky

Metodologické otázky, návaznosti na studovaný obor

Struktura školských systémů (ISCED)

ISCED 3 a ISCED 4

ISCED 5 a ISCED 6

Vzdělávání dospělých a DiV

Bílé knihy a právní dokumentace

Vzdělávání a sociální stratifikace

Alternativní školy

Interkulturní faktory ve vzdělávání

Kurikulum v mezinárodním pohledu

Závěr

Literatura

Přílohy

**Úvodem**

Tento text představuje moderní, zatím experimentální, typ studijních podkladů, přičemž jde skutečně jen o velmi stručný přehled základních otázek předmětu Komparativní pedagogika určený pro studující, kterými jsou učitelé středních odborných škol – „mistři“, nebo ti, kteří se na toto učitelské povolání připravují. Měl by sloužit ke zpřehlednění dnes již velmi široké problematiky a zaměřit pozornost studujících na to hlavní, co by měli zvládnout soustředěným studijním úsilím komparativně pedagogické problematiky. Protože jde o problematiku komparativní, mělo by to pomoci i k volbě bakalářských prací, které je tak možno vytvořit prostřednictvím jednoduché metody, která byla již s úspěchem používána v dílech J.A. Komenského.

Podrobnosti by se studující měli dozvídat na přednáškách, a také vlastním studiem literatury, která je doporučována v každé z kapitol a je potřebná jak pro kombinovanou formu, tak také pro prezenční formu studia.

Metodika tohoto studijního textu motivuje studující, aby s textem a s vyučujícím daného předmětu aktivně pracovali. To znamená - na začátku každé kapitoly je potřeba se seznámit s otázkami, které popisují strukturu každého tématu. Dále by měli učinit rozhodnutí o tom, zda již ovládají toto učivo a co budou potřebovat ještě zvládnout, popřípadě co budou potřebovat jít konzultovat proto, že tomu ne zcela dobře rozumí.

Podrobnější nasměrování studijního úsilí pak představuje stručný text každé kapitoly a doporučená literatura, kterou není možno při studiu eliminovat.

Autor tohoto přehledového textu bude nepochybně rád, jestliže se odborné zájmy o pedagogickou problematiku a studijní úspěchy posluchačů také s pomocí tohoto textu zvýší.

## **Předmět komparativní (srovnávací) pedagogiky**

# 1

## Cíle tohoto předmětu a literatura

- 1.1 Předmět srovnávací pedagogiky
- 1.2 Význam srovnávací pedagogiky
- 1.3 O funkcích srovnávací pedagogiky
- 1.4 Struktura srovnávací pedagogiky
- 1.5 Vývoj srovnávací pedagogiky
- 1.6 Zdroje srovnávací pedagogiky

**Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

**Literatura základní:**

NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČR. *Bílá kniha*. Praha: MŠMT ČR, 2001.  
 PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.  
 VÁŇOVÁ, M. *Srovnávací pedagogika*. Praha: VŠ J.A.K., 2003.  
 ZPRAVODAJ. *Odborné vzdělávání v zahraničí*. NÚOV, Praha.  
 <<http://www.nuov.cz/zpravodaj-odborne-vzdelavani-v-zahranici>>

### Studijní texty na internetu:

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy <[www.msmt.cz](http://www.msmt.cz)>  
 Ústav pro informace ve vzdělávání <[www.uiv.cz](http://www.uiv.cz)>

### **Literatura rozšiřující:**

GU Ming-yuan. An Academic Model with Erudition and Diligence – Celebrating the 100th Birthday of Mr. WANG Cheng-xu. *Comparative Education Review*. 2010, 9. Vol. 32.  
 PRŮCHA, J. *Alternativní školy*. Praha: Portál, 1996  
 WALTEROVÁ, E. *Kurikulum. Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: MU, CDVU, 1994.  
 XU Xiao-zhou – XUE Shan. Prof. Wang Cheng-xu's Theory and Practice in Comparative Education. *Comparative Education Review*. 2010, 9. Vol. 32.

### Doporučená literatura k tématu:

PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.  
 ŠTVERÁK, V. *Obecná a srovnávací pedagogika*. Praha: UK, 1999.  
 VÁŇOVÁ, M. *Srovnávací pedagogika*. Praha: VŠ J.A.K., 2003.  
 VÁŇOVÁ, M. *Teoretické a metodologické otázky SP*. Pdf UK, Praha, 1988.

### **Cíle předmětu**

Hlavní cíle tohoto předmětu pro studenty jsou:

Vymežit funkci Srovnávací pedagogiky jako výzkumné metody

Definovat Srovnávací pedagogiku jako vědeckou disciplínu zabývající se srovnáváním  
 vzdělávacích systémů nebo jejich částí ve dvou nebo více zemích

Posoudit kvalitu moderní Srovnávací pedagogiky jako oblasti výzkumných aktivit zaměřených na  
 shromažďování poznatků o vzdělávání v různých zemích.

## **1.1 Předmět srovnávací pedagogiky**

Předmětem zkoumání SP jsou shody a odlišnosti vzdělávacích systémů. Předmět SP se zaměřuje

na:

- školu
- formální vzdělávání
- všeobecné pedagogické skutečnosti.
- **SP studuje pedagogické jevy a fakta ve dvou nebo více oblastech, zemích, ve velkých regionech, kontinentech, popřípadě na celosvětové úrovni.**

## 1.2 Význam srovnávací pedagogiky

- SP je jednou z pedagogických věd.
- SP je multidisciplinární vědou.
- SP nepatří mezi vědy normativní.
- SP analyzuje vzdělávací jevy a fakta ze 3 pohledů
  - **synchronního** (geografického, internacionálního)
  - **diachronního** (historicko - vývojového)
  - **funkcionálního** (v širším kontextu politických, kulturních, popřípadě i náboženských vztahů, vlivů a závislostí).
- Studium SP zvyšuje odborné kompetence v oblasti vzdělávání.
- Prostředek k odstraňování různých forem diskriminace ve vzdělávání apod.

### Významné osobnosti komparativní pedagogiky

Wang Cheng-xu [Wang Čen-ši] působí jako profesor pedagogiky na Pedagogické fakultě, Zhejiang University v Hagzhou [Če-t'iangská univerzita v Hang-čou] od roku 1947 až dodnes. Narodil se ve městě Jiangyin, v provincii Jiangu [v Ťiang-jin... v Ťiang-su] v roce 1912. Je jednou z hlavních osobností komparativní pedagogiky v Číně.

Prof. Wang je oporou vytváření a rozvoje komparativní pedagogiky v Číně, která slouží jako most mezi zahraniční a čínskou pedagogikou.

Mezi jeho četnými knihami a články jsou také dvě významné čínské učebnice komparativní pedagogiky, jako klíčové referenční materiály pro komparativní pedagogiku.

K významným osobnostem komparativní pedagogiky v ČR patří např. Jan Průcha a Miroslava Váňová.

Ve světě působí celá řada vědců v tomto oboru. Jedním z nich je 100 letý profesor pedagogiky z Hangzhou – WANG Cheng-xu.

## 1.3 O funkcích srovnávací pedagogiky

✓ teoretická

- ✓ praktická
- ✓ prognostická
- ✓ mezinárodně integrativní
- ✓ propedeutická.

#### 1.4 Struktura srovnávací pedagogiky

Srovnávací pedagogika bývá strukturována takto:

- SP v užším slova smyslu - teoretická oblast, která se zabývá výzkumnými metodami, dějinami a infrastrukturou tohoto oboru
- B) Studium vzdělávání v cizině
- C) Pedagogika rozvojových zemí
- D) Internacionální pedagogika
- E) Pedagogika rozvinutých zemí
- F) Multikulturní (interkulturní) výchova.

Poznámka: Obsahy těchto okruhů částečně prolínají.

#### 1.5 Vývoj srovnávací pedagogiky

Členění podle Julliena de Paris (první třetina 19. stol.)

Členění podle H.J.Noaha a M.A.Ecksteina (v anglosaských zemích)

Rozdělení dle Jiřího Kotáska (v ČR).

Rozdělení SP podle Jiřího Kotáska

1. Prekonstitutivní období
2. Konstitutivní období
3. Období historicko – filozofické analýzy
4. SP po 2. světové válce.

#### 1.6 Zdroje ke studiu a rozvíjení SP

- 1.6.1 Vědecké společnosti
- 1.6.2 Centra pro srovnávací pedagogiku
- 1.6.3 Informační a dokumentační centra
- 1.6.4 Odborné časopisy pro srovnávací ped.
- 1.6.5 Významné statistické prameny
- 1.6.6 Terminologické slovníky
- 1.6.7 Další zdroje

### Organizační struktury a informační báze

- Vědecké společnosti
- Centra pro srovnávací pedagogiku
- Informační a dokumentační centra
- Odborné časopisy pro SrP
- Knižní prameny pro SrP
- Terminologické slovníky

#### 1.6.1 Vědecké společnosti

World Council of Comparative Education Societies (WCCES) – Světová rada společností pro komparativní pedagogiku - 1970

Comparative Education Society in Europe (CESE) – Evropská společnost pro srovnávací pedagogiku – 1961

Národní a regionální společnosti pro SrP:

AFEC (Association francophone d'éducation comparée)

BAICE (British Association for International and Comparative Education)

CIESC (Comparative and International Education Society of Canada)

CIVTE (*Central Institute of Vocational and Technical Education*) Ústřední ústav pro profesní a odborné vzdělávání při Ministerstvu školství ČLR,

ISCPES (International Society for Comparative Physical Education and Sport)

JCES (Japan Comparative Education Society)

SEPC (Sociedad Española de Pedagogia Comparada)

ČSPDS – sekce pro srovnávací pedagogiku (1964 – 1989)

#### 1.6.2 Centra pro srovnávací pedagogiku (příklady z některých zemí)

- **ČÍNA** Center for Comparative Education, (Beijing Normal University)
- **KANADA**: Ontario Institute for Studies in Education (Toronto) – časopis Canadian and



#### International Education

- **NĚMECKO:** Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung (DIPF), Frankfurt n.M. – komparace japonského a německého školství, český vzdělávací systém, západo – středo- a východoevropské vzdělávací systémy
- Institut für Internationale Vergleichende Erziehungswissenschaft, Hamburk – rozvíjení srovnávací pedagogiky (<http://www.uni-hamburg.de/Wiss/FB/10/ChinaS/>)
- Institut für Internationale Vergleichende Erziehungswissenschaft, Berlín, (Humboldt Universität)
- **RAKOUSKO:** Institut für vergleichende Bildungs – und Hochschulforschung, Vídeň, 1994 – výzkum a dokumentace vzdělávacích systémů terciární úrovně v zemích střední a východní Evropy
- **ŠVÉDSKO:** Institute of International Education – 1971, Univerzita Stockholm – doktorandská studia ve srovnávací pedagogice
- **USA:** Institute for International Studies in Education, Univerzita Pittsburgh, USA – vzdělávací systémy v Japonsku a v zemích Dálného východu (<http://iise.pitt.edu>)
- ČR centrum pro srovnávací pedagogiku doposud nemá.

#### Center for Comparative Education, (Beijing Normal University)

**Čtvrté světové fórum komparativní pedagogiky (Beijing 22.-24.10.2011)**

#### 1.6.3 Informační a dokumentační centra

- **BELGIE:** EUDISED (European Documentation and Information System for Education – pro potřeby členských států EU
- EURYDICE (Education Information Network in European Community), Brusel, 1981 – vzdělávací systémy a vzdělávací politika členských zemí EU ([www.eurydice.org](http://www.eurydice.org))
- **ČESKÁ REPUBLIKA:** Evropské dokumentační středisko, Praha, 1990 – knižní fond s dokumenty a publikacemi EU
- Národní informační středisko, Praha – publikace OECD o vzdělávání
- Národní vzdělávací fond – národní a mezinárodní projekty k analýzám a podpoře rozvoje lidských zdrojů v oblasti odborného vzdělávání
- Centrum evropských studií při PdF UK – evropská dimenze ve vzdělávání.
- **FRANCIE:** IIEP (International Institute for Educational Planning), Paříž – bulletin o vzdělávání v rozvojových zemích
- **NĚMECKO:** Unesco Institute for Education, Hamburk – časopis International Review of Education
- **ŠVÝCARSKO:** IBE (International Bureau of Education, Ženeva, 1925 – informace o školství členských států UNESCO ([www.ibe.unesco.org](http://www.ibe.unesco.org))

### 1.6.4 Odborné časopisy pro srovnávací pedagogiku

- **ČR:** ZPRAVODAJ. *Odborné vzdělávání v zahraničí*. NÚOV, Praha
- **FRANCIE:** *European Journal of Education*, Paříž - vzdělávací politika, školské reformy v evropských zemích
- **NĚMECKO:** *International Review of Education*, Hamburk – problémy školství ve vyspělých i v rozvojových zemích
- **SLOVENSKO:** *Pedagogická revue* – občasné zprávy o školství a vzdělávání v zahraničí
- **UK:** *Comparative education*, teoretické a empirické práce
- *Compare: A Journal of Comparative Education*, populárně vědecký časopis
- *International Journal of Educational Development*, inovační trendy ve vývoji vzdělávacích systémů ve světě, Pergamon Press
- **USA:** *Comparative Education Review* – nejstarší časopis pro SrP, University of Chicago

### 1.6.5 Významné statistické prameny

- ❖ **České**  
Pohled na školství v ukazatelích OECD, 1996, 1998,...
- ❖ **Zahraníční**  
*International Comparative Education*, 1990, USA – ekonomický a školsko-politický přístup.

### 1.6.6 Terminologické slovníky

- Anglicko-český pedagogický slovník, 1999
- Pedagogický slovník, 1998 – 1. vyd.
- Výkladový slovník vzdělávání dospělých, 1997.
- Základné pojmy v pedagogike a andragogike, 1995.

### 1.6.7 Další zdroje:

Edukační výstavy, Gaudeamus, příručky ke studiu v zahraničí, Dům zahraničních služeb, MŠMT ČR (viz [www](http://www.msw.cz))...

## Závěry

- Srovnávací (komparativní) pedagogika je **edukační věda**, která je zaměřena na popis, analýzu a vysvětlování vzdělávacích soustav, a také problémů spjatých s jejich

fungováním, a to ve dvou nebo více srovnávaných zemích nebo regionech.

- Je to zároveň interdisciplinární oblast **výzkumu**, která posuzuje vzdělávací systémy v kontextu historických, ekonomických, kulturních, náboženských a jiných faktorů.
- Mezinárodní komparace vzdělávacích systémů se ve světě intenzívně rozvíjejí, opírají se o vlastní metodologii a fungující vědeckou infrastrukturu. Čerpají z mnoha zdrojů dat a faktografických informací.
- V rámci poznatkové báze je nutno mít nejen k dispozici údaje o zahraničních vzdělávacích systémech, ale také s nimi vědecky pracovat - analyzovat je a vyhodnocovat. To také přispívá k identifikování trendů vývoje vzdělávacích systémů v globálním pohledu.

## **Metodologické otázky, návaznosti na studovaný obor**

# 2

- 1.1 Předmět srovnávací pedagogiky
- 1.2 Význam srovnávací pedagogiky
- 1.3 O funkcích srovnávací pedagogiky
- 1.4 Struktura srovnávací pedagogiky
- 1.5 Vývoj srovnávací pedagogiky
- 1.6 Zdroje srovnávací pedagogiky

## **Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

## **Literatura:**

Průcha,J. Srovnávací pedagogika. Praha: Portál, 2006.  
Váňová,M. Srovnávací pedagogika. Praha: VŠ J.A.K.,2003.

## 1 Srovnání a srovnatelnost

Komparace je duševní operace určitého druhu. Je to logický nástroj, kterého užíváme při induktivním myšlení, abychom rozřešili problémy při vědeckém výzkumu.

## 2 Mezinárodní klasifikace vzdělávání v přehledu

- Aby se zlepšila srovnatelnost údajů v oblasti vzdělávání, vytvořilo UNESCO Mezinárodní standardy klasifikace vzdělávání – ISCED. Klasifikace ISCED rozlišuje 7 školských úrovní a označuje je číselnými kódy:
- 0 Preprimární školství
- 1 Primární školství
- 2 Nižší sekundární školství
- 3 Vyšší sekundární školství
- 4 Postsekundární školství
- 5 První stupeň terciárního školství
- 6 Druhý stupeň terciárního školství

UNESCO a OECD vytvořily také indikátory, které umožňují srovnávání (počty žáků na jednotlivých úrovních, počty absolventů, výdaje na školství, poměr mezi počtem žáků a učitelů, počty negramotných atd.

## 3 Komparace (pozitivistická a kulturně relativistická tradice)

**Pozitivistická tradice** zdůrazňuje: srovnatelnost studovaných faktů a komparaci bere jako prostředek k odhalení zákonitostí.

**Kulturní relativismus** zdůrazňuje: kulturní rozdíly, které odlišují jednotlivé země, odmítají existenci zákonotvorných principů, zjišťují speciální okolnosti, které od sebe odlišují jednotlivé případy.

## 4 Přístupy, metody a teorie ve srovnávací pedagogice

- ❖ Historický přístup
- ❖ Národní přístup

- ❖ Geografie školství
- ❖ Sociálně vědní přístup
  
- ❖ Problémový přístup
- ❖ **Klasifikační přístup**, např. dělení školských systémů podle Liona:
  - latinský
  - německý
  - skandinávský
  - britský
  - americký
- ❖ Dynamický přístup
- ❖ Ekonomický přístup
- ❖ Etnografický přístup

## 5 Teorie používané ve srovnávací pedagogice

- Lidského kapitálu
- Strukturální funkcionalismus
- Sociální kontroly
- Marxistická
- Modernizace
- Závislosti (kulturní imperialismus)

## 6 Trendy v komparativně pedagogických výzkumech

Současný komparativně pedagogický výzkum odpovídá trendům v sociálním vědám a nachází se ve fázi metodologické a tematické diferenciaci.

### Druhy komparativně pedagogických výzkumů:

1. Výzkumy zabývající se vazbami mezi školou a ostatními velkými společenskými subsystémy
2. Výzkumy zabývající se tím, co se děje uvnitř školy
3. 70. -80. léta min. stol. - výzkumy rovností přístupu ke vzdělávání
4. 90. léta min. stol. a současnost: výzkumy účinnosti vzdělávání

### Závěry

KoP je multiparadigmatická věda. Působí v ní teorie: Lidského kapitálu, Strukturální funkcionalismus, Sociální kontroly, Marxistická, Modernizace, Závislosti (kulturní

imperialismus).

Aby se zlepšila srovnatelnost údajů v oblasti vzdělávání, vytvořilo UNESCO Mezinárodní standardy klasifikace vzdělávání – ISCED. Klasifikace ISCED rozlišuje školskou úroveň stupňů 0 až 6.

UNESCO a OECD vytvořily i další indikátory pro srovnávání, např. počty žáků na jednotlivých úrovních, počty absolventů, výdaje na školství, poměr mezi počtem žáků a učitelů, počty negramotných atd.

V metodologii KoP nacházíme přístupy: historický, národní, geografický, sociálně vědní, problémový, klasifikační, dynamický, ekonomický, etnografický.

## **Struktura školských systémů**

# 3

1. Základní jednotka ISCED (Vzdělávací program)
2. Úrovně vzdělání
3. Obory vzdělávání a přípravy

**Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

**Literatura:**



PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.  
 VÁŇOVÁ, M. *Srovnávací pedagogika*. Praha: VŠ J.A.K., 2003.

## 1 Základní jednotka ISCED (Vzdělávací program)

**Vzdělávací program** je základní jednotkou ISCED. Vzdelávací programy jsou v ISCED definovány na základě jejich obsahu jako skupina nebo posloupnost vzdělávacích aktivit organizovaných tak, aby splnily stanovený cíl nebo určitý soubor vzdělávacích úkolů.

**Cíl vzdělávacího programu** může být například příprava pro další studium, kvalifikace pro výkon určitého povolání nebo skupiny povolání, nebo pouhé rozšíření znalostí a porozumění problému.

Každý vzdělávací program ISCED je klasifikován jednou konkrétní **úrovní** a jedním **oborem** vzdělání.

## 2 Úrovně vzdělání

- ISCED 0 – Preprimární vzdělání
- ISCED 1 – Primární vzdělání
- ISCED 2 – Nižší sekundární vzdělání
- ISCED 3 – Vyšší sekundární vzdělání
- ISCED 4 – Postsekundární neterciární vzdělání
- ISCED 5 – Terciární vzdělání - první stupeň
- ISCED 6 – Terciární vzdělání - druhý stupeň

Pro určování úrovně vzdělání v ČR jsou používána **klasifikační hlediska**, která představují výčet konkrétních podmínek, jejichž splnění opravňuje k zařazení absolventa do příslušné úrovně dosaženého vzdělání.

## Klasifikační hlediska pro určování úrovně vzdělání v ČR

### 3 Obory vzdělávání a přípravy

Obory vzdělání v klasifikaci ISCED 97 jsou uspořádány do třístupňové struktury:

**Široce vymezené obory** – jednomístná úroveň, představuje určitou oblast společenského vědění v nejširším pojetí odvětvového charakteru.

**Úzce vymezené obory** – dvojmístná úroveň shodná s obory vzdělání definovanými v ISCED 97, kterou běžně používají při práci s daty mezinárodní organizace.

**Podrobně vymezené obory** – trojmístná úroveň (obory vzdělání a přípravy); obory jsou definovány Eurostatem na základě obsahu specifikovaného UNESCO. Obsah podrobně vymezených oborů v české aplikaci ISCED 97 je přizpůsoben obsahu oborů a studijních programů v české vzdělávací soustavě. Pro předávání dat Eurostatu jsou na úrovni podrobně vymezených oborů zavedeny tzv. sumární kódy.

Vyskytují se ještě:

**Detailně vymezené obory** – (též „programy“ nebo „předměty“), označované pětímístnými kódy, které jsou vytvořeny na základě oborů vzdělání **zavedených v českém vzdělávacím systému** pro usnadnění správného kódování oborů vzdělání. Tyto kódy však **nemají mezinárodní platnost** a nelze je proto používat pro předávání údajů do mezinárodních systémů. Před předáním je třeba provést přeměnu označení na podrobně, resp. úzce vymezené obory.

## Eurostat

**Eurostat** je statistickým úřadem Evropské unie, který je přímo podřízený Evropské komisi. Úkolem Eurostatu je předkládat harmonizovaná statistická data na úrovni celé EU a zároveň poskytovat statistické srovnání regionů (NUTS) a členských států. Jeho ekonomická data také slouží jako základní a oficiální podklad pro rozhodování Evropské centrální banky, a dalších unijních institucí, v ekonomických otázkách. Sídlem úřadu je Lucemburk a jako svoje pracovní jazyky používá angličtinu, francouzštinu a němčinu.

Eurostat veškerá svoje data získává od organizací pověřených jednotlivými členskými státy ke shromažďování statistických dat na jejich území (v ČR je touto autoritou Český statistický úřad). Eurostat se tedy zabývá především konzolidací těchto dat a jejich převedení do porovnatelné podoby. Jednou z jeho dalších činností je zprostředkování přesunu dat v rámci EU a postupná harmonizace metodiky získávání dat, jejich zpracování a vyhodnocování.

## UNESCO

**Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu**<sup>[1]</sup> (anglicky *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, **UNESCO**) je jedna ze 14 mezistátních odborných organizací (agentur) OSN.

Sídlí v Paříži.

Organizace má 195 členských zemí, poslední z nich (v tomto případě autonomní území), která je v současnosti v procesu přijetí, je Palestina.

Spojené státy americké, Izrael a Kanada zareagovaly pozastavením svých příspěvků této organizaci s tím, že probíhající konflikt má být řešen vyjednáváním.

Principem tvorby klasifikace pro obory vzdělání a přípravy je přístup podle obsahové náplně.

Programy jsou sdružovány na základě obsahové příbuznosti a jsou soustředěny do **široce vymezených**, **úzce vymezených** a **podrobně vymezených oborů** podle příbuznosti

poznatků.

Pro rozhodování o příbuznosti poznatků jsou použita především tato kritéria:

- teoretický obsah (nejdůležitější kritérium),
- účel učení,
- předměty zájmu,
- metody a techniky,
- nástroje a vybavení.

### Obory vzdělání

- 0 – Obecné vzdělání
  - 1 – Vzdělávání a výchova
  - 2 – Humanitní vědy a umění
  - 3 – Společenské vědy, obchod a právo
  - 4 – Přírodní vědy, matematika a informatika
  - 5 – Technické vědy, výroba a stavebnictví
  - 6 – Zemědělství a veterinářství
  - 7 – Zdravotnictví a sociální péče
  - 8 – Služby
  - 9 – Nezačlenitelné programy

### Závěry

Metodika ISCED 97 aplikovaná v České republice vychází především z mezinárodní klasifikace ISCED 97 vydané UNESCO a jí rozpracovávajících materiálů OECD a Eurostatu. Klasifikace byla v rámci přípravy české verze porovnávána s uspořádáním úrovní a oborů vzdělání v českém školství a v detailech doplněna či upravena tak, aby byla v ČR bez problémů použitelná. Významný podíl na těchto nezbytných analýzách a na přípravě klasifikace ISCED 97 má **Ústav pro informace ve vzdělání**.

Obě hlavní klasifikační hlediska, **ÚROVEŇ vzdělání** a **OBORY vzdělání**, jsou **nezávislá** (nezávisle na sobě řešena, nezávisle na sobě používána).

Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97 je použitelná jak pro statistické účely, tak pro popisy vzdělávacích procesů ve školství. Metodické texty obou částí klasifikace ISCED 97 (úrovně i obory) musí v českém prostředí rozlišovat pojmy „vzdělání“ a „vzdělávání“, přičemž hlavním kritériem pro rozlišení je místo a způsob použití klasifikace.

## ISCED 3 a ISCED 4

# 4

1. Terminologická upřesnění
2. Typy vyššího sekundárního vzdělávání (VSV)
3. Mezinárodní trendy VSV
4. Srovnání obsahů VSV
5. ISCED 4

**Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

**Literatura:**

PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7.  
 VESELÁ, Z. *Vývoj české školy a školského vzdělávání*. Brno: MU, 1992.

Struktury systémů vzdělávání a počáteční odborné přípravy v zemích EU (1997).  
 Zákon ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném  
 a jiném vzdělávání (školský zákon).  
 Zpravodaj. Odborné školství v zahraničí (NÚOV).

### Definice:

Vyšší sekundární vzdělávání je typ vzdělávání, které následuje po ukončení vzdělávání úrovně ISCED 2 (základního vzdělávání), má buď charakter konečné nebo tranzitní fáze vzdělávání, dělí se na všeobecné a profesní.

Úspěšným ukončením příslušného vzdělávacího programu středního vzdělávání je možné dosáhnout některého z těchto stupňů vzdělání:

- ✓ střední vzdělávání
- ✓ střední vzdělání s výučním listem
- ✓ střední vzdělání s maturitní zkouškou.

1. Terminologická upřesnění

Nedoporučuje se používat termínu střední škola, ale správněji: vyšší sekundární škola.

### Převodní tabulka termínů:

#### **Vyšší sekundární vzdělávání**

##### **1. Gymnázium**

- úplné střední vzdělání

##### **2. Střední odborná škola**

- úplné střední odborné vzdělání

##### **3. Střední odborné učiliště**

- učební obory

- střední odborné vzdělání

##### **4. integrované střední školy**

### Upper secondary education:

1. **Secondary general school**  
- full secondary education
2. **Secondary technical school**  
- full secondary technical education
3. **secondary vocational school**  
- vocational courses  
- secondary vocational education
4. **integrated secondary technical/ vocational schools**

### 2. Typy VSV

A) Jednotlivé země mají svoji specifickou strukturu školství na úrovni ISCED 3. To je možné dokumentovat, podle prof. Průchy, na příkladech zemí, které mají výrazně odlišné typy vyššího sekundárního vzdělávání, jako jsou:

- Dánsko
- Francie
- Německo (Bavorsko)
- Maďarsko
- Švédsko.

B) Je vhodné si rozdělit tuto část školského systému vždy na podúroveň všeobecného a odborného vzdělávání.

### 3. Mezinárodní trendy VSV

- stále širší **zpřístupňování vyššího sekundárního vzdělávání;**
- postupné **propojování všeobecného a odborného sekundárního vzdělávání;**
- podobnosti až **shody v kurikulech** vyššího sekundárního vzdělávání.

### 4. Srovnání obsahů VSV



Porovnává se **struktura učebních plánů** různých zemí, tj. repertoár vyučovacích předmětů

a časové dotace pro tyto předměty.

☰ Srovnávají se **učební plány z hlediska věku** žáků, kteří se s určitými obsahy vzdělávání setkávají.

☰ **Repertoár vyučovacích předmětů**, resp. jejich integrovaných bloků, je sice dosti podobný v učebních plánech v evropských zemích, ale důležitost přikládána jednotlivým předmětům je odlišná. To se odráží v tom, jaké časové proporce pro jednotlivé předměty jsou vymezovány.

☰ **Celkový minimální čas**, který je věnován na různé obsahy vzdělávání v průběhu školního roku, se mezi zeměmi dosti odlišuje.

V učebních plánech vyšších středních škol jednotlivých zemí se nacházejí předměty dvojího druhu:

- univerzálně významné předměty, základní (core curriculum),
- specifické předměty pro jednotlivé země.
- Jednotlivé předměty se odlišují v absolutních **počtech hodin**.

Význam: Obsahy a výsledky vzdělávání rozhodují významněji o profilu lidských zdrojů země. Mladí Evropané, Američané, Japonci, Češi aj. mají **odlišný vzdělanostní profil**, který se vytváří na základě rozdílných vzdělávacích obsahů.

## ISCED 4

☰ Programy, které jsou z mezinárodního pohledu hraniční mezi vyšším sekundárním a postsekundárním vzděláváním, i když v konkrétní zemi mohou být jasně považovány za vyšší sekundární nebo za postsekundární programy.

Programy **ISCED 4** většinou nemívají výrazně vyšší úroveň než programy úrovně ISCED 3, ale slouží pro rozšiřování znalostí účastníků, kteří již ukončili studium programů úrovně ISCED 3.

Programy určené k přípravě studentů pro studium na úrovni ISCED 5, kteří v rámci ISCED 3 nevystudovali pro ISCED 5. Musejí tedy jako ISCED 4 absolvovat základní přípravné kurzy pro studium na vysoké škole, nebo krátké odborné programy.

☰ Tato úroveň **zahrnuje** také vzdělávání dospělých (např. odborné tematické kurzy uskutečněné během profesního života člověka, jako školení o používání počítačových programů, případně rekvalifikační kurzy).

## Klasifikační hlediska

- ☰ • programy zpravidla vyžadují úspěšné zakončení úrovně ISCED 3, to znamená jakéhokoli programu úrovně ISCED 3A nebo ISCED 3B nebo programu ISCED 3C, jehož typická úhrnná teoretická doba trvání je alespoň tři roky,
- ☰ • obsah programu může být specializovanější nebo podrobnější a jeho realizace může být

složitější než u obsahu těch programů, které jsou nabízeny na vyšší sekundární úrovni bez ohledu na to, v jaké instituci je tento program organizován,

- studující jsou obvykle starší než studující programů na vyšší sekundární úrovni,
- typická doba trvání programu se pohybuje mezi šesti měsíci až dvěma roky (v přepočtu na prezenční studium).



Úroveň ISCED 4 se dále dělí na:

- **ISCED 4A** (programy připravující ke vstupu na úroveň ISCED 5),
- **ISCED 4B** (programy připravující ke vstupu na úroveň ISCED 5B),
- **ISCED 4C** (programy úrovně ISCED 4, které nejsou určeny pro přímý vstup na úroveň ISCED 5, ale směřují přímo na trh práce).

#### **Úhrnná teoretická doba trvání**

Úhrnnou dobu trvání je třeba počítat od začátku ISCED 4. Programy jsou v ČR obvykle v délce šest měsíců až dva roky.

### **Závěry:**



Z terminologického hlediska je vhodnější používat výrazu **vyšší sekundární škola** namísto *střední škola*.



**Vyšší sekundární vzdělávání** je typ vzdělávání, které následuje po ukončení vzdělávání úrovně ISCED 2, má buď charakter konečné nebo tranzitní fáze vzdělávání, dělí se na všeobecné a profesní. Jeho struktura je v jednotlivých zemích specifická.



Dochází k postupnému **propojování všeobecného odborného sekundárního vzdělávání** a



Mladí lidé ve světě dosahují **odlišného vzdělanostního profilu** díky rozdílným vzdělávacím obsahům.

## **ISCED 5 a ISCED 6**



# 5

1. Terminologická upřesnění
2. Reformy v terciárním vzdělávání
3. Terciární neuniverzitní vzdělávání
4. Terciární univerzitní vzdělávání
5. Dostupnost vysokoškolského vzdělávání

**Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

**Literatura:**

Bílá kniha terciárního vzdělávání . <www.msmt.cz>  
 PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.  
 Zákon o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.)

## Nabídka studijních materiálů pro Kompar. ped. z Elfu:

### 1. Terminologická upřesnění

- ISCED 5B, ISCED 5A
- ISCED 6
- Neuniverzitní T.V.
- Univerzitní T.V.
- VŠ univerzitní
- VŠ neuniverzitní

### 2. Reformy v terciárním vzdělávání

- Boloňská deklarace (1999)
- Dvoustupňový systém
- ECTS
- Bílá kniha terciárního vzdělávání

### **Bílá kniha terciárního vzdělávání**

- BKTV byla základním dokumentem pro přípravu reformy terciárního vzdělávání v ČR.
- 
- Vláda ČR na svém zasedání dne 7. března 2007 jednala o návrhu reformy terciárního vzdělávání. Na základě této diskuse pověřila Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, aby připravilo „**Bílou knihu terciárního vzdělávání**“ – východisko pro reformu českého vysokého školství. První verze Bílé knihy terciárního vzdělávání byla představena dne 12. května 2008 na konferenci Inovační fórum: "Jak dál v terciárním vzdělávání?".
- Do 15. září 2008 se celá česká společnost mohla zapojit diskuse nad tímto strategickým dokumentem a zaslat připomínky, náměty, doporučení.
- Vypořádání všech připomínek a uzavření veřejné diskuse proběhlo na konferenci k Bílé knize terciárního vzdělávání, kterou pořádal Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovy v budově Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dne 3. listopadu 2008.



**Bílá kniha terciárního vzdělávání byla dne 26.1.2009 projednána vládou.**  
 Organogram české vzdělávací soustavy

### 3. Terciární neuniverzitní vzdělávání

- ISCED 5B
- Vytvářeno programy, které zpravidla nevedou k udělení univerzitní hodnosti
- VOŠ.

### 4. Terciární univerzitní vzdělávání

- 27 000 univerzit ve světě
- selekce zájemců o VŠ v ČR
- vyšší proporce VŠ vzdělaných osob v západních zemích

### 5. Dostupnost vysokoškolského vzdělávání

- 3 typy procedur
- Příklady některých zemí (viz J. Průcha, Srovnávací pedagogika)

## Závěry

Terciární vzdělávání je charakterizováno těmito složkami:

- ISCED 5
- ISCED 6
- Neuniverzitní T.V.
- Univerzitní T.V.
- VŠ univerzitní
- VŠ neuniverzitní.

# 6

1. Charakteristika vzdělávání dospělých a distančního vzdělávání
2. Druhy vzdělávání dospělých
3. Vzdělávání dospělých v zahraničí
4. Problematika distančního vzdělávání a významné příklady

## **Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

## **Literatura:**

Distanční vzdělávání na vysokých školách. Praha: UK, 2000.  
 KOHNOVÁ, J. *Další vzdělávání učitelů...* Praha: UK, 2004.  
 OURODA, K. *Vybrané přístroje didaktické techniky*. Brno: CERM, 2002. (od str. 88, Ukázka pojetí edukačních technologií ve světě).  
 PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.  
 Zákon o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.)

### **Internetové odkazy:**

[www.openuni.cz](http://www.openuni.cz) (Pobočka Open University v ČR)  
<http://www.csvs.cz/> (Centrum pro studium vysokého školství s Národním centrem distančního vzdělávání)

### **1. Charakteristika vzdělávání dospělých a distančního vzdělávání**

Vzdělávání dospělých a distanční vzdělávání zahrnuje jinou populaci, než kterou pokrývají běžné stupně školního vzdělávání, pro tuto populaci jsou určeny odlišné formy učení a vyučování. Základní problémy obou směrů se vztahují k uskutečňování celoživotního učení.

V analogickém významu se pro celoživotní učení používají také jiné termíny a označení, např. *studium při zaměstnání, vzdělávání pracovníků ve firmách (organizacích), vzdělávání dospělých (základní a pokračovací), další vzdělávání (další profesní vzdělávání), kontinuální (pokračující) vzdělávání a výcvik, celoživotní vzdělávání (CŽV)*.

*Někdy dochází ke nesprávnému ztotožnění s termínem distanční vzdělávání nebo dálkové studium.*

Vzděláváním dospělých se především zabývá edukační věda Andragogika

### **2. Druhy vzdělávání dospělých**



Definice: Vzdělávání dospělých je proces, ve kterém se dospělý člověk aktivně a systematicky učí, aby se změnila jeho znalosti, názory, hodnoty, schopnosti a dovednosti. Zahrnuje:

- Základní vzdělávání dospělých
- Další vzdělávání dospělých
  - další profesní vzdělávání
  - studium (vzdělávání) při zaměstnání
  - distanční studium (vzdělávání).

### **3. Vzdělávání dospělých v zahraničí**

Ve skandinávských zemích, v Německu, v USA, v ČR má vzdělávání dospělých dlouhodobé tradice.

V jakém edukačním prostředí probíhá:

-  speciální školské instituce pro vzdělávání dospělých (Německo – Abendgymnasium, Abendrealschule, Kolleg)
-  vzdělávání dospělých přidružené v běžných školách různých úrovní ve formě studia při zaměstnání a soukromé instituce (ČR, Slovensko a polovina evropských zemí)

### Účast na vzdělání dospělých

- tím vyšší, čím vyšší bylo předchozí dosažené vzdělání
- klesá s rostoucím věkem.

#### Poznatky o systému vzdělávání dospělých

- Hlavními poskytovateli: školy sekundární a terciární i zaměstnavatelé
- Účastníci jsou zainteresováni finančně
- Nezapojení se – z důvodu osobních bariér – zdůvodňování rodinnými povinnostmi, nedostatkem času, zdravotními důvody, méně již institucionální bariéry jako poplatky, nevhodná nabídka, vstupní zkoušky.

### 4. Problematika distančního vzdělávání

#### (DiV, distance education)

DiV je způsob individualizovaného vzdělávání, při němž není přímý kontakt žáků a učitelů, ale probíhá samostatné studium žáků, které je řízené některou specializovanou institucí distančního vzdělávání.

- DiV je považováno za velmi perspektivní.
- Stručná historie DiV:
- Významným mezníkem : rozhlasová a televizní výuka
- 60. léta 20. stol. - multimediální vzdělávání
- V současnosti koordinaci provádějí: EADTU (European Association for Distance Teaching Universities, EDWN – European distance Education Network.

Poznámka: Jedním ze soudobých příkladů významné instituce DiV je britská Open Univerzity.

- Koordinace DiV v ČR
- V ČR: Národní centrum distančního vzdělávání
- zabezpečuje tyto činnosti:
  - Správa databáze kurzů celoživotního učení realizovaných na českých vysokých školách.
  - Knihovní služby, resp. správa knihovního fondu a specializované knihovny NCDiV.
  - Vzdělávací, koordinační, expertní, poradenská a publikační činnost v oblasti distanční formy vzdělávání v rámci celoživotního učení v ČR.
  - Koordinační a poradenská činnost při využívání distančních technologií a dalších informačních technologií při tvorbě studijních programů a kurzů v institucích terciárního vzdělávání.
  - Organizování kurzů v oblasti distančního vzdělávání, vysokoškolského managementu, vysokoškolské pedagogiky.

### Závěry

- Ačkoliv se vzdělávání dospělých zpravidla zahrnuje pod ISCED 4 a výše, v některých zemích existuje již počínaje úrovni ISCED-1.
- Vzdělávání dospělých je edukační proces, ve kterém se dospělý člověk aktivně, systematicky a kontinuálně učí z důvodu potřeby zlepšení schopností znalostí, dovedností , změny názorů a hodnot.



1. Pojem „Bílé knihy“
2. Bílá kniha o vzdělávání a odborném výcviku
3. Další iniciativy EK ve vzdělání
4. Národní program vzdělávání ČR (Bílá kniha)
5. Bílá kniha terciárního vzdělávání

**Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:



## Literatura:

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR. Bílá kniha. Praha: MŠMTV, 2001. <[www.msmt.cz](http://www.msmt.cz)>  
Průcha, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.

White Paper on Education and Training - Teaching and Learning - Towards the Learning Society  
(Bílá kniha o vzdělávání a odborném výcviku - Vyučování a učení na cestě k učící se společnosti)  
<<http://www.uef.cz/dokumenty/dokumenty/dokument40.pdf>>

### 1. Pojem „Bílé knihy“

- **Bílé knihy** jsou dokumenty, které obsahují návrhy na činnost v určité oblasti. V některých případech Bílá kniha následuje po vydání Zelené knihy. Cílem Zelené knihy je zahájení procesu konzultací o daném tématu.
- Bílá kniha má pouze doporučující povahu, je nezávazným dokumentem.
- Na evropské úrovni - po schválení Radou se z Bílé knihy může stát akční program Unie pro danou oblast.

### 2. Bílá kniha o vzdělávání a odborném výcviku

*„Bílá kniha o vzdělávání a odborném výcviku - vyučování a učení na cestě k učící se společnosti“* je dokumentem EU (anglický název: White Paper on Education and Training - Teaching and Learning - Towards the Learning Society)

- vydána v listopadu 1995 Evropskou komisí.
- **Význam:** Pomáhat členským státům EU v rozvoji vzdělávací politiky a usnadnit postup evropských států k učící se společnosti.
- **Cíle:** Podpořit vzdělání
  - pomocí systému osobních karet odborné kvalifikace,
  - sblížit podnikovou a školskou sféru natolik, aby se otevřela cesta pro celoživotní odborné vzdělávání pracovníků výrobní sféry,
  - zapojit do vzdělávacích programů podniky a rozvinout tak učňovské vzdělávání v souladu se stanovami programu Leonardo da Vinci,
  - podpořit výuku jazyků ve smyslu zdokonalování se ve třech základních jazycích Evropské unie,
  - postavit v podnicích investice do vzdělání na úroveň kapitálových investic nehmotné povahy.

Tento dokument především charakterizuje tři základní faktory změn probíhající v Evropě:

- vliv informační společnosti,
- vliv internacionalizace,
- vliv vědy a nových technologií.


## Podrobný obsah Bílé knihy o odborném vzdělávání EK z roku 1995

### ČÁST PRVNÍ: VÝZVY

#### I. Tři faktory změn

 Vliv informační společnosti

 Vliv internacionalizace

 Vliv vědeckých a technických poznatků

» **II. První přístup:** Zaměření na široké báze znalostí

» Uchopit smysl věcí

» Porozumění a kreativita

» Pravomoci soudu a rozhodování

#### III. Druhý přístup:

 Rozvoj všech forem zaměstnanosti a schopnost ekonomického života

 Jaké jsou potřebné dovednosti?

 Jak se mohou lidé stát zaměstnatelní?

» **IV. Třetí přístup: Směrem do budoucnosti**

» Konec debaty o vzdělávacích principech

» Zásadní otázka: směrem k větší flexibilitě

» Akce v členských státech

» Nový vývoj

## II. ČÁST DRUHÁ: BUDOVNÍ UČÍCÍ SE SPOLEČNOSTI

 **I. PRVNÍ ZÁKLADNÍ CÍL:** „Motivování ke získávání nových poznatků“

 Uznávání kvalifikací

 Mobilita


 Multimediální vzdělávací software

• **II. DRUHÝ ZÁKLADNÍ CÍL:** "Přinést školy a obchod blíže k sobě"

• Učební programy / stáže

• Odborné vzdělávání

 **III. TŘETÍ ZÁKLADNÍ CÍL** "Potřít vyloučení"





 Druhá šance škol

 Evropská dobrovolná služba

• **IV. ČTVRTÝ ZÁKLADNÍ CÍL:** "Dobrá znalost tří jazyků Společenství"

 **V. PÁTÝ ZÁKLADNÍ CÍL:** "Kapitálové investice a investice do vzdělávání..."

• **Závěr**







-  Příloha 1: Některá data a čísla
-  Příloha č. 2: Příklady programů Společenství v oblasti vzdělávání and training a školení
-  Příloha č. 3: Vzdělávací svět Alyat Hanoar
-  Příloha 4: Zkušenosti z "zrychlené školy" v USA

### 3. Další iniciativy EK ve vzdělávání

V oblastech:

- **vzdělávání a ekonomika** (Boloňská deklarace, 1999, Akční plán mobility, 2000, Akční plán eLearning....)
- **strategie rozvoje vzdělávání v EU** (spolupráce členských států, vzdělávání v zahraničí, CŽV, odborný výcvik – centrum CEDEFOP, jazyky, uznávání kvalifikací, výměny se zeměmi 3. světa, nové technologie).
- Evropa a elektronické vzdělávání (akční plán eEurope, Akční plán eLearning, agentura Eurostat, informační portál e-learningu: [www.elearningeuropa.info](http://www.elearningeuropa.info), informační portál PLOTEUS- [www.ploteus.org](http://www.ploteus.org)).
- **programy vzdělávání v Evropě** (Socrates, Leonardo da Vinci, Tempus).

### 4. Národní program vzdělávání ČR

-  Jiný název: Bílá kniha
-  Bílá kniha je dokumentem *sice nezávazným, ale nadřazenějším všem ostatním, mnohem dlouhodobějším a především dokumentem bez politického podtextu*. Její nadstranickost je důležitou podmínkou pro její *celospolečenské přijetí*.
-  doba a okolnosti vzniku: na základě usnesení vlády ČR č. 277 ze dne 7. dubna 1999.
-  je to první koncepce rozvoje vzdělávání v ČR vytvořená po r. 1989, kterou schválila vláda ČR usnesením č. 113 ze dne 7. února 2001.
-  strategický dokument, který vyjadřuje záměry vlády ČR v oblasti vzdělávání do r. 2005, v některých částech až do roku 2010.
-  členěna podle celé české vzdělávací soustavy.

Obsah Národního programu vzdělávání ČR

Analýza společných otázek a specifických problémů po těchto částech:

- předškolního, základního a středního vzdělávání
- terciárního vzdělávání
- vzdělávání dospělých.

**Oblast středního všeobecného  
a středního odborného vzdělávání v BK**

- Pokrytí RVP
- 75 %populačního ročníku - úplné střední vzdělání s maturitou
- diferenciací vzdělávacích programů gymnázia
- propustnost a návaznost odborného vzdělávání na další vzdělávání
- změna v maturitních zkouškách
- polyfunkční školy
- opatření ke zlepšení přechodu absolventů do praxe.

## 5. Bílá kniha terciárního vzdělávání (BKTV)

- **Bílá kniha terciárního vzdělávání** volně navázala na koncepci reformy vysokého školství v České republice připravenou z roku 2004.
- Reagovala na zprávu o stavu českého vysokého školství připravenou experty OECD (Tertiary Education Review).
- Hlavním cílem **BKTV** bylo na základě doporučení OECD, vlastních analýz a výsledků odborné a veřejné diskuse, navrhnout vnitřně konzistentní reformu českého vysokého školství včetně rozpracování vazeb na
  - vyšší odborné školství,
  - střední školství,
  - veřejný a soukromý sektor atd.
- 1. V první fázi přípravy BKTV byly formulovány základní teze, které byly podrobeny kritickému pohledu zainteresovaných aktérů.
- 2. S těmito reakcemi a názory se nadále pracovalo a byly použity jako vstupní materiál pro „hrubou verzi“ Bílé knihy.

### Obsah BKTV

Úvodní slovo ministra

Předmluva

Úvod – Co je a co není Bílá kniha terciárního vzdělávání

Stručný přehled stavu českého systému terciárního vzdělávání

Kapitola 1: Terciární vzdělávání

Kapitola 2: Struktura systému

Kapitola 3: Výzkum a vývoj

Kapitola 4: Spolupráce s aplikační sférou

Kapitola 5: Řízení a samospráva

Kapitola 6: Financování

Kapitola 7: Rovnost šancí

Kapitola 8: Předpoklady úspěchu reformy terciárního vzdělávání  
na nižších stupních vzdělávacího systému

Příloha 1: Základní vazby a vzájemné synergie individuálních  
projektů národních v oblasti terciárního vzdělávání

Literatura

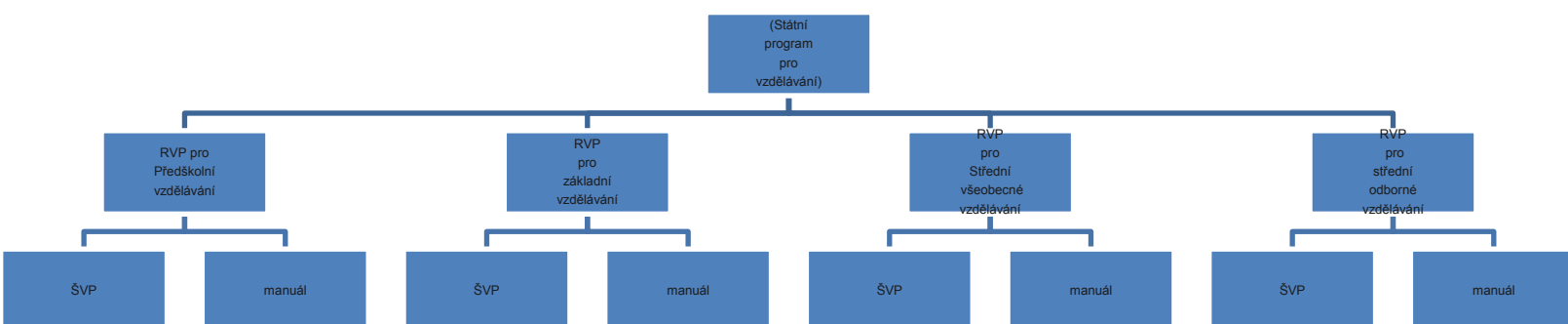
Slovník pojmů a zkratk

Struktura kurikulárních dokumentů

## Závěry

- Bílá kniha je dokumentem, který obsahuje návrhy na činnost v určité oblasti.
- Bílá kniha má pouze doporučující povahu, je nezávazným dokumentem.
- Struktura kurikulárních dokumentů

## BÍLÁ KNIHA



## Vzdělávání a sociální stratifikace

# 8

1. Rovnost a nerovnost ve vzdělávání
2. Soudobé koncepce rovnosti...
3. Vliv sociálního původu
4. Elitní vzdělávání

## **Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

## **Literatura:**

MACHONIN,P. – TUČEK,M. a kol. *Sociální stratifikace a mobilita*. Praha, SLON, 1996.

PRŮCHA,J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.

## 1. Rovnost a nerovnost ve vzdělávání

- Výrazy rovnost/nerovnost, spravedlnost/nespravedlnost mají nejen věcný, ale i emocionální a etický význam.
- Výraz sociální stratifikace je vědeckým a neutrálním termínem.

## 2. Soudobé koncepce rovnosti...

**Americká:** Podle Jamese Colemana je spravedlivé, aby lidé měli rovnoprávný přístup ke vzdělávání i získávali rovnocenné vzdělání.

**Evropská:** Zdůrazňuje problém vlivu socioekonomického prostředí na rozdíly ve vzdělávání:

- Je patrný soustavný pokrok směrem k větší rovnosti i když sociální rozdíly nemizí.
- Zvyšuje se vliv vlastní snahy na společenském postavení člověka ve srovnání s vlivem daného statusu.
- Čím více se rozšiřuje přístup mladých lidí k vyšším úrovním vzdělávání, tím větší konkurence se projevuje na trhu práce při hledání zaměstnání.
- Zastánci rovnosti ve vzdělávání usilují o jeho zpřístupnění všem, avšak nezajímají se většinou o to, zda všichni mají zájem o dosažení vyššího vzdělání.

## Sociální diference

- Za charakteristiky sociální diference je možno považovat:
- Postavení v zaměstnání, mocenské postavení, finanční situovanost, majetek, životní úroveň, kulturní úroveň, způsob trávení mimopracovní doby, ale také
- **úroveň dosaženého vzdělání.**

### 3. Vliv sociálního původu - výzkumy

- ❑ **Autoreprodukce vzdělání:** Projevuje se závislost na tom, jaké úrovni vzdělání dosáhli jejich rodiče. (Shodný jev ve skupinách mladých lidí, kteří si vybírají určité vzdělávací dráhy a dosahují určité úrovně vzdělání).
- ❑ **Mezigenerační vzdělanostní mobilita:** některé děti dosahují vyšší nebo nižší úrovně vzdělání, než dosáhli jejich rodiče.
- ❑ Podle českého výzkumu:
  - vyskytuje se 25 – 30 % intergeneračně mobilních osob (z toho 1/5 = mobilita sestupná), z toho:
    - 60 % osob, jejichž otcové mají rovněž zákl. vzdělání
    - 25 % osob, jejichž otcové mají rovněž VŠ vzdělání.
 (in Machonin, Tuček a kol., 1996 Sociální stratifikace a mobilita)
- ❑ Podle jiného výzkumu z r. 1998: Vzdělání rodičů se prosazuje jako dominantní faktor působící na vzdělávací dráhu dítěte (ekonomické důvody nepředstavují významnější bariéru).
- ❑ Příklady na základě komparace ČR a Finska  
(in Průcha, J., 2006, Srovnávací pedagogika).

#### Sociální partneři

Zdroj: (Odborné vzdělávání v ČR, 2005)

### 4. Elitní vzdělávání

- 📄 V mnoha ekonomicky rozvinutých zemích se vyskytují určité elitní VŠ i SŠ. Znaky těchto škol:
  - poskytují vysoce kvalitní přípravu pro určité profese (diplomatické, právnícké, vojenské...)
  - přichází na ně studovat hlavně děti z vyšších sociálních vrstev
  - jsou prostředkem zajišťování privilegovaného postavení jejich absolventů v sociální hierarchii.

Př.: Harvardova univerzita, Kolumbijská univerzita, Princeton, Yale...)



Elitní české VŠ v letech 1979/80 (dle prof. Průchy):

-  UK Praha
-  ČVUT Praha
-  VŠST Liberec.

Nejméně elitní: Pedagogické fakulty (univerzální v mezinárodním srovnávání), některé technické a zemědělské VŠ. Tyto tendence jsou patrné dodnes.

Poznámka: Možnosti bakalářských nebo diplomových prací: Výzkumy, zda jsou české pedagogické fakulty více či méně elitní ve smyslu jejich kvality ve srovnání se vzděláváním na jiných fakultách v ČR a v zahraničí.

## Závěry

K sociální diferencii také významně přispívá **úroveň dosaženého vzdělání (vedle** zaměstnaneckého statusu (profesionálního postavení), mocenského postavení, finančního zabezpečení, majetku, spotřební (životní) úrovně,

- životního stylu (kulturní úrovně) a způsobu trávení mimopracovní doby.
- Dosažené vzdělání má jednu z klíčových rolí v sociální diferenciaci.

## Alternativní školy

# 9

1. Charakteristika alternativních škol
2. Edukační filozofie na nichž jsou AŠ založeny
3. Vlastnosti a funkce AŠ
4. Typologie AŠ

**Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

**Literatura:**

PRŮCHA, J. *Alternativní školy*. Praha: Portál, 1996.  
 SVOBODOVÁ, J.-JŮVA, V. *Alternativní školy*. Brno: Paido, 1996.

### 1. Charakteristika alternativních škol

- Alternativní škola – odlišnost od standardu převládajícího ve vzdělávacím systému
- Inovativní škola - alternativní škola, která přešla od dílčích inovací k podstatným systémovým změnám (cílů, metod, organizace, filozofii edukace, má specifické vzdělávací projekty...)

Chybné přístupy:

- Naturalismus – jednostranně zdůrazňuje biologickou stránku dítěte
- Nativismus – důraz na vnitřní síly a instinkty
- Pedocentrismus – dítě jako střed, kolem kterého probíhají pedagogické prostředky

Základy alternativních škol:

- instrumentalismus
- dynamická pedagogika
- esencialistická pedagogika
- pedagogika hodnot
- sociologická pedagogika
- experimentální (empirická) pedagogika
- pedologie
- psychoanalytická a individuálně psychologická pedagogika
- existencialistická pedagogika
- náboženská pedagogika
- pedagogika marxistická.

### 3. Vlastnosti a funkce AŠ

Vlastnosti:

- pedocentrické zaměření
- aktivní škola
- komplexní výchova
- živé společenství
- učení z života pro život.

#### Funkce

- kompenzační
- diverzifikační
- inovační.

#### **4. Typologie alternativních škol**

- Klasické reformní školy
- Církevní (konfesní) školy
- Moderní AŠ.

#### Nejznámější typy AŠ:

- Waldorfské školy
- Montessoriovské školy
- Freinetovské školy
- Jenské školy
- Daltonský plán

#### Waldorfské školy



### Rudolf Steiner

\*1861 R-U (Chorvatsko) + 1925 Švýcarsko).

Filozof, literární kritik, pedagog, umělec, dramatik...

Vytvořil antroposofii, waldorfskou pedagogiku, eurytmii aj.

- ☞ **Waldorfská škola** se vyskytuje na úrovni ISCED 0 až ISCED 3. Vychází z pedagogických zásad formulovaných rakouským Rudolfem Steinerem. Používá Steinerovy antroposofie a je organizována jako svobodná škola. Diferenciace předmětů začíná od 8. ročníku.
- ☞ Podporuje individuální nadání a tvořivost. Snaží se zajistit všestranný rozvoj dítěte.
- ☞ Někdy však bývá označována za kontroverzní.

### Montessoriovské školy

#### ☞ **Maria Montessori**

\*1870 Itálie +1952 Holandsko). Italská pedagožka, filozofka, lékařka, vědecká pracovnice. Je známa především díky svým pedagogickým metodám.

### Principy montessoriovské pedagogiky:

- ☞ **Dítě je tvůrcem sebe sama** (samo určuje, které podněty, jakým způsobem a kdy ovlivní jeho jednání, i když se vyvíjí v kontaktu s prostředím, z něhož podněty čerpá a ovlivňují ho lidé v blízkém okolí).
- ☞ **Pomozte nám k tomu, abychom to dokázali sami** (jde o prosbu, s níž se malé dítě obrátilo na Marii Montessori, a která se stala hlavním krédem její pedagogiky, přičemž dítě by vlastními silami a svým tempem mělo získávat nové vědomosti a dovednosti a socializovat se).
- ☞ **Ruce jsou nástroji psychiky (práce rukou je základem pro pochopení věcí, jevů, rozvoj myšlení a řeči,**  
Důraz by měl být proto kladen na spojování tělesné a duševní aktivity, vycházet z konkrétního poznání a manipulace s věcmi.
- ☞ **Je třeba respektovat senzitivní (citlivá) období** (doba, v níž je dítě obzvláště citlivé pro získávání určitých dovedností a pokud by toto období nebylo využito, senzitivita k těmto dovednostem zaniká).
- ☞ **Svobodná volba práce** (dítě by samo mělo rozhodovat, co bude dělat, s kým bude pracovat a jak dlouho bude pracovat).
- ☞ **Připravené prostředí** (pracovní místo, pomůcky, předměty k manipulaci je třeba uspořádat tak, aby umožňovaly osvojení nových poznatků samostatně, bez vnější pomoci).
- ☞ **Polarizace pozornosti** (dítě je schopno soustředit se intenzivně a dlouhodobě na takovou práci, která ho zaujme a tato polarizace pozornosti je základem pro učení).
- ☞ **Celostní učení** (vzájemné působení tělesné a duševní aktivity se musí promítat i do procesu učení).

## Freinetovské školy

- **Célestin Freinet** (1896-1966) - francouzský učitel a teoretik pracovních škol. Vypracoval koncepci, podle které se třída má vybavit různými pomůckami a pracovními kouty, ve kterých se děti mohou individuálně nebo ve skupinách věnovat přírodovědným a technickým činnostem, domácím pracím, umělecké tvorbě, jazykům..
- Tyto školy jsou nejvíce rozšířeny ve Francii, Belgii a v Holandsku.

### Principy:

- Třída je mnohostranně rozčleněný pracovní prostor pro získávání zkušeností (pracovní ateliéry). Individuální týdenní pracovní plán žáka, který projednává žák na začátku týdne s učitelem.
- Pracovní knihovna obsahuje informativní sešity, které podněcují k dalšímu bádání včetně audiovizuálních materiálů.
- Kartotéka rozděluje základní učivo pomocí karet s testy a informacemi o úkolech a řešeních.
- Používají se akustické učební programy, zvláště pro jazykovou výuku .
- Je k dispozici školní tiskárna s mnohostranným použitím - k rozvíjení manuálních a intelektových schopností žáků (příprava školního časopisu).
- Nástěnka pro zveřejňování kritiky, pochval, přání a pracovních výsledků žáků.
- Žáci se mohou volně vyjadřovat.
- Rozvrh hodin je sice potřebný, ale nemusí mít pevné hranice.
- Klade se důraz na individuální práci žáků.
- Jednou týdně se předčítají volné texty.

## Jenský plán

- zakladatel Jenského plánu **Peter Petersen (1884 - 1952)**, německý profesor, v době po 1. světové válce.
- Působil na Jenské univerzitě jako profesor pedagogiky a byl také evangelickým knězem. Při univerzitě založil experimentální školu a v roce 1927 byl jeho projekt na konferenci *Sdružení pro novou výchovu* pojmenován Jenským

plánem.

- ☞ Školy vzdělávající podle Jenského plánu dnes existují například v Holandsku, Belgii, Německu.

### **Principy:**

- ☞ Školy i jednotliví pedagogové mohou Jenský plán přizpůsobit svým potřebám.
- ☞ Žáci procházejí jak aktivitami individuálními tak skupinovými a hromadnými. Účastní se také výběrových kurzů.
- ☞ Žáci většinou nepracují v homogenních třídách, ale v kmenovými třídami (odpovídají dvěma až třem třídám klasického systému).
- ☞ Motivující učivo má žáka oslovovat a proto vycházet z jeho vlastních zkušeností a znalostí se vztahem k prostředí, ve kterém žije.
- ☞ Výuka, připravovaná pomocí týdenních plánů obsahuje čtyři základní druhy činností:
  - **jádrové vyučování** (je obsahem více než jedné poloviny výuky a s učitelem se v něm žáci jeden i více týdnů věnují konkrétním tématům, např. jednotlivá roční období z pohledu několika předmětů),
  - **výuku v kurzech** (osvojování základních dovedností a znalostí jednotlivých oborů, jako matematika, čtení, psaní apod., žáci se je mohou učit samostatně, učitel se může věnovat více slabším žákům),
  - **volnou práci** (žáci se mohou zabývat jak svým oblíbeným oborem, tak obory v nichž se chtějí zdokonalit).
  - **aktivity v pracovních společenstvích**. (pomáhají rozvíjet osobnost a zvládat různé práce).
- ☞ Jenský plán kombinuje tyto metody: **rozhovor, práci, hru a slavnost**. Den je zahajován rozhovorem probíhajícím v kruhu někdy společně se snídaní, kdy si žáci mohou sednout na libovolné místo a poslouchat i sdělovat pocity. Rozhovor přechází v práci v menších skupinách, která má např. za cíl řešit pracovní situace prezentované jako problémy k řešení, kdy jsou žáci vedeni k určité samostatnosti při respektu a spolupráce s ostatními, přičemž je zároveň k dispozici pomoc učitele. Volný čas včetně přestávek vyplňuje hra, rovněž používaná ve vlastním vyučování a přispívající obzvláště k rozvoji dětí, protože podporuje paměť, myšlení i pozornost. Týdenní plán školy i tříd zahajují i ukončují slavností.

## Daltonský plán

- ☞ Helen Parkhurstová (1886 – 1973, USA).
  - ☞ **Je autorkou Daltonského učebního plánu** (daltonský laboratorní plán, daltonský systém, dalton).
- Tato didaktika byla poprvé vyzkoušena v roce 1920 v americkém městě Dalton, kde Parkhurstová zřídila vyšší školu. Její vize školního systému byla ovlivněna jejími cestami po Evropě, zvláště po Itálii, kde se seznámila s metodikou Montessoriové. Do někdejšího Československa pronikl Daltonský plán díky pedagogickému psychologovi Václavu Příhodovi.

**Principy:**

- ☞ volnost (zodpovědná svoboda) – učit se zacházet se svobodou, získat odpovědnost
- ☞ samostatnost – učit se samostatně pracovat
- ☞ spolupráce – učit se pracovat v kolektivu

**Hlavní myšlenky:**

- » **Odlišná organizace vzdělávání** na rozdíl od tradičních směrů. Mezi učitelem a žákem existuje úmluva o harmonogramu práce na určité období. Žák rozhoduje sám o své práci, sám si určuje tempo a učí se spolupracovat s ostatními žáky.
- » Daltonský plán **není nikdy jediným systémem ve škole**, vždy se zařazuje jako doplněk k tradičnímu školnímu systému. Každá škola si sama určuje, jak ho využije.
- » Některé školy pouze vkládají do výuky tzv. daltonské bloky. Jsou to většinou dvouhodinové bloky, které se vkládají do rozvrhu jednou až dvakrát týdně. Jiné školy zase využívají daltonský systém určitý týden v měsíci. Vždy je vymezen určitý pracovní plán, který by měl žák v daném období splnit. Po splnění plánu záleží jen na žákovi, jak se rozhodne vyplnit svůj zbývající čas. Většinou to bývají různé připravené úkoly na opakování a rozvíjení učiva a nebo určitá zájmová činnost v podobě zájmových kroužků.
- » Daltonský plán se využívá především kvůli jeho ideálům a kladům.

**Závěry**

Problematika AŠ patří také k aktuálním tématům moderní didaktiky a je současně zajímavá pro veřejnost i média.

Rozhodujícím kritériem pro alternativnost školy je její odlišnost od standardu, který převládá ve vzdělávacím obsahu.

Alternativní školy vycházejí z kritiky stávajícího pojetí dítěte a kritiky dosavadní školy.

## Interkulturní faktory ve vzdělávání



# 10

1. Vliv kultury na vzdělávací procesy
2. Srovnání českého a evropského vzdělání
3. Odlišnosti výsledků ve vzdělávacích systémech
4. Rozdíly v edukaci a jejich zdroje

## **Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

## **Literatura:**

MORGENSTERNOVÁ, M. - ŠULOVÁ, L. a kol. *Interkulturní psychologie...*  
 OBUCHOVÁ, L'. *Číňané 21. století (kap. Úcta ke vzdělanosti - významný rys čínské kultury)...*  
 PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika...*

## 1. Vliv kultury na vzdělávací procesy

Kultura a interkulturní psychologie  
 Národní a etnické kultury  
 Národní charakter, národní povaha, národní mentalita  
 Mocenský odstup  
 Dimenze individualismu a kolektivismu  
 Dimenze maskulinity a feminity

## 2. Srovnání českého a evropského vzdělání

F.V. Krejčí – kniha: *České vzdělání – úvahy o jeho podstatě* (1924).  
 Typologie evropského vzdělávání (anglické, francouzské, německé, ruské).  
 České vzdělávání svým charakterem a obsahem se nejvíce podobá vzdělávání německému.  
 Dimenze mocenského odstupu se v edukačním prostředí projevuje v rovnosti nebo nerovnosti vztahů mezi učiteli a žáky.

## 3. Odlišnosti výsledků vzdělávacích systémech

- Jednotlivé vzdělávací systémy produkují odlišné výsledky (ve vědomostech, dovednostech aj.).
- Je prováděno mezinárodní měření vzdělávacích výsledků (PISA).
- Vyskytuje se souvislost vzdělání s kulturními zvláštnostmi zemí, v nichž se tohoto vzdělání dosahuje.
- Odlišnosti: - organizace vyučování
  - práce učitelů
  - komunikační styl učitelů
  - celkový postoj k výchově a vzdělávání
  - rozdíly v edukačním klimatu
  - postavení učitelů
  - reálné styly školní výuky

**P.I.S.A.**

- Program pro mezinárodní hodnocení studentů (žáků). Programme for International Student Assessment (*zkratka PISA*).
- Jde o mezinárodní výzkum, který začal v roce 2000 a opakuje se vždy po třech letech.
- Cílem tohoto výzkumu je zjišťování úrovně čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti patnáctiletých žáků.
- Výsledky tohoto výzkumu se publikují pro možnost mezinárodního srovnání.

#### 4. Rozdíly v edukaci a jejich zdroje

- Kultura konfucianismu.
- Strategie zaměřená na opakování.
- Predispozice k učení.
- Vzdělávací výkonnost.
- Rozdíly v psychologických interkulturních charakteristikách.

### Závěry

Kulturní faktory zasahují významně do fungování škol a do výsledků vzdělávání.

Srovnávací pedagogika také přináší dokumenty o vlivu kulturních faktorů na vzdělání.

## Kurikulum v mezinárodním pohledu

# 11

1. Vymezení kurikula
2. Smysl kurikula
3. Linie kurikula (filozofická a empirická)
4. Měření efektivity škol


## **Poznámky studujícího:**

Co už z tohoto tématu umím:

Čemu zatím nerozumím:

Kdy půjdu na konzultaci:

## **Literatura:**

 PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997. (Kapitola Škola: instituce pro

řízenou edukaci)



PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha: Portál, 1999.



WALTEROVÁ, E. *Kurikulum – proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: MU, 1994.

## 1. Vymezení kurikula

Kurikulem se v didaktice rozumí:

- vzdělávací program, projekt, plán
- průběh studia a jeho obsah
- obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.

## 2. Smysl kurikula

Kurikulum má regulační účinky na školní vzdělávání, a to v:

- **dimenzi času** (jednotlivé země mají, díky aplikaci svých školních kurikul, rozdílné přístupy k vymezení času pro vzdělávání),
- **dimenzi obsahu** (náplň školního vzdělávání je daná skladbou vyučovacích předmětů nebo jiných obsahových elementů a vymezena zpravidla učebními plány nebo jinými kurikulárními dokumenty).

## 3. Linie kurikula (filozofická a empirická)

### 3.1. Filozofická (řeší otázku, co vložit do rámce zkušeností získávaných ve škole)

- - akademické přístupy (hodnoty civilizace)
- - esencialistické přístupy (základní postupy)
- - polytechnické přístupy (praktické dovednosti)
- - aktivistické přístupy (příčiny problémů)
- - personální přístupy (nadání)

### 3.2. Empirická linie (řeší problematiku výběru, struktury, uspořádání toho, co má být obsahem školního vzdělávání). Vyznačuje se:

- - konstruováním
- - výzkumy v oblasti: - psychologie vědění
- - psychodidaktiky.

#### 4. Měření efektivity škol

1.1. Je možný přístup rezultativní  
nebo procesuální.

1.2. Upřesňuje se model efektivity škol.

### Závěry

Z této kapitoly bychom si měli odnést základní poznatky v tom smyslu, že v případě kurikula jde v našich podmínkách nejčastěji o označování vzdělávacího programu, projektu, plánu. Je také potřeba vědět, že kurikulu jsou připisovány regulační účinky na školní vzdělávání, a to v dimenzi času a v dimenzi obsahu.

## Závěr

Na samotný závěr je možno alespoň stručně připomenout důležité aspekty českého školství od jeho výraznějších prvopočátků až do současné doby:

**Počátek vývoje naší školské soustavy** můžeme klást do doby vzniku pražské Karlovy univerzity.

- ☞ Školská reforma v roce 1774 přinesla vymezení škol triviálních, hlavních, normálních a preparand.
- ☞ Základní legislativní opatření (včetně jejich novel), která se vztahují ke školství a vzdělávání v ČR v současné době, představují:
- ☞ Školský **zákon (2004)** (**zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání**)

**V současné době se vývoj naší školské soustavy o tyto předpisy:**

- ☞ **Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (2004)**
- ☞ **Zákon o vysokých školách (1998)**
- ☞ **Zákon o působnosti ústředních orgánů státní správy (neboli tzv. kompetenční zákon)**

**Do budoucna čeká naše školství:**

- ☞ Pokračování v reformních snahách
- ☞ Vzdělávání minoritních skupin obyvatelstva
- ☞ Requalifikace nezaměstnaných
- ☞ Sjednocení certifikátů vzhledem k EU

Kritická analýza jiných systémů může vést také k relativizaci a eventuálně zpochybnění toho, co je v rámci národního systému považováno za přirozené či dokonce nedotknutelné.“ (Průcha,2000).

## Literatura

GU Ming-yuan. An Academic Model with Erudition and Diligence – Celebrating the 100th

- Birthday of Mr. WANG Cheng-xu. *Comparative Education Review*. 2010, 9. Vol. 32.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY <[www.msmt.cz](http://www.msmt.cz)>.
- NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČR. *Bílá kniha*. Praha: MŠMT ČR, 2001.
- PRŮCHA, J. *Alternativní školy*. Praha: Portál, 1996.
- PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.
- ŠTVERÁK, V. *Obecná a srovnávací pedagogika*. Praha: UK, 1999.
- ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ <[www.uiv.cz](http://www.uiv.cz)>.
- VÁŇOVÁ, M. *Teoretické a metodologické otázky SrP*. Praha: PdF UK, 1988.
- VÁŇOVÁ, M. *Srovnávací pedagogika*. Praha: VŠ J.A.K., 2003.
- WALTEROVÁ, E. *Kurikulum. Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: MU, CDVU, 1994.
- XU Xiao-zhou – XUE Shan. Prof. Wang Cheng-xu's Theory and Practice in Comparative Education. *Comparative Education Review*. 2010, 9. Vol. 32.
- ZPRAVODAJ. *Odborné vzdělávání v zahraničí*. NÚOV, Praha. <[www.nuv.cz](http://www.nuv.cz)>.

## **Přílohy**

Vzdělávací systém ČR – východisko komparace

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice



Stručná historie českého školství

Anketa k závěrečnému semináři:

## **Vzdělávací systém ČR – východisko komparace**

### Studijní osnova

- Struktura českého školství ve srovnání se zahraničím

- Převodní tabulka mezinárodní klasifikace ISCED a českého vzdělávacího systému
- Organogram české výchovně vzdělávací soustavy

**K vyhledání příslušných grafů a tabulek můžete využít webové stránky MŠMT Č, NÚV apod.**

**Národní program rozvoje vzdělávání v České republice**








Studijní osnova:

- Charakteristika „Bílé knihy“
- RVP
- ŠVP







**Stručná historie českého školství**

1. Založení pražské univerzity – 1348
2. Edukace na našem území od 17. století
3. Vývoj školství od vzniku někdejšího samostatného Československa
4. Vývoj našeho školství po roce 1990
5. Prognózy vývoje českého školství.













## 1. Založení pražské univerzity

-  Založena roku 1348
-  Tato první středověká univerzita ve střední Evropě je charakterizována 4 fakultami.
-  Jako povinná pro všechny studující byla fakulta artistická (filosofická), kde bylo vyučováno sedmeru svobodných umění. Hodnost bakaláře umění získal absolvent studia gramatiky, rétoriky a základů dialektiky. Po absolvování filozofie, aritmetiky, geometrie, astronomie a teorie hudby mu byl udělen titul magistra umění a získal právo postoupit na některou z dalších fakult.
-  - bohosloveckou (teologickou)
-  - lékařskou
-  - právníckou.
-  Absolvent pak mohl získat hodnost bakaláře nebo magistra z odpovídajícího oboru.










## 2. Edukace na našem území od 17. století

-  1620 bitva na Bílé hoře
-  Jezuité ovládli veškeré školství včetně Karlo – Ferdinandovy univerzity v Praze
-  Vliv evropského osvícenství se projevil opožděně
-  Školská reforma 1774 (školy triviální, hlavní, normální, preparandy)
-  Školská reforma z r. 1868 (na základě Říšského školského zákona) – školy obecné, měšťanské, osmiletá gymnázia, dvojkolejný typ docházky, střední odborné školy, učitelské ústavy
-  2. polovina 19. stol. (G.A.Lindner, M. Tyrš, O. Hostinský)



## 3. Vývoj školství od vzniku samostatného Československa

-  28.10.1918
-  Ústava z roku 1920
-  Školská reforma 1922 (malý školský zákon),
-  O. Chlup a jeho teorie základního učiva
-  Václav Příhoda a reformní hnutí
-  Protektorát Čechy Morava (1939 – 1945)
-  Košický vládní program (1945) – důsledná demokratizace výchovy
-  Vznik pedagogických fakult (1946)
-  Školský zákon 1948
-  Školský zákon 1953
-  Školský zákon 1960
-  Školský zákon 1976

#### 4. Vývoj našeho školství po roce 1990

-  Školský zákon 1990
-  Zákon o státní správě a samosprávě ve školství
-  Úprava povinné školní docházky na 9 let
-  Školský zákon 1995
  
-  Základní legislativní opatření (včetně jejich novel), která se vztahují ke školství a vzdělávání v ČR v současné době, představují:
-  Školský **zákon (2004)** (**zákon o** předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání)
-  **Zákon o** výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a **o** preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (2004)
-  **Zákon o** vysokých **školách** (1998)
-  **Zákon o** působnosti ústředních orgánů státní správy (neboli tzv. kompetenční **zákon**)

#### 4.1. Školský zákon

-  Vývoj legislativní úpravy od listopadu 1989 revoluce do současnosti.
  
-  Současný školský zákon (neboli zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) byl již několikrát novelizován a vymezuje strukturu

vzdělávací soustavy v ČR.



Definuje jednotlivé druhy škol a školských zařízení a jejich právní postavení, dále stupně poskytovaného vzdělávání, formy, průběh a ukončování studia, působnost orgánů státní správy a postavení soukromých a církevních škol.



Postupně prováděné změny a doplňky školského zákona po roce 1989 (od r. 1990 do září roku 2004) lze shrnout takto:



- Povinná školní docházka byla zkrácena z 10ti na 9 let a současně byla prodloužena osmiletá základní škola na **devítiletou** (s prvním stupněm pětiletým a druhým čtyřletým); devátý rok školní docházky bylo možno plnit na škole střední. Teprve ve školním roce 1995/96 se stalo závazným plnit povinnou školní docházku celou a pouze na základní škole - jedinou výjimku tvoří *víceletá* gymnázia.



- "Jednotná" škola byla zrušena. To znamená, že:



bylo zrušeno ustanovení o povinnosti jednotné ideové orientace výchovy a vzdělávání a umožnila se jistá míra autonomie škol v oblasti náplně výuky (tvorby osnov) i pedagogické;



rozlišení výuky podle schopností a zájmů dětí se stalo naprosto legitimním - byl zaveden výběr už v rámci povinné školní docházky - *víceletá* gymnázia.



- V další etapě změn byl zaveden nový vzdělávací stupeň - **vyšší odborné školy**, které nahradily předchozí pomaturitní studium. To plnilo funkci kvalifikačního, inovačního či specializačního studia. Bylo však považováno za studium, které pouze rozšiřuje či nahrazuje středoškolské vzdělávání, zatímco nyní řadíme vyšší odborné školy k terciárnímu (vysokému) vzdělávání. Jde tedy o povýšení tohoto typu studia na samostatný vzdělávací stupeň, který je výše než středoškolský.



- Školám byla dále poskytnuta **právní subjektivita**.



- Byl umožněn vznik **nestátního** školství, tj. škol církevních a soukromých (s právem zajišťovat vzdělávání za částečnou úplatu), a ukončen tak zřizovatelský monopol státu.



- **Zřizovatelské funkce** v oblasti středních odborných učilišť (viz kap. SOU, tamtéž) byly přeneseny ze státních podniků na ústřední orgány a založen systém financování žáků středních odborných učilišť ze státního rozpočtu (prostřednictvím tzv. normativu pro školy - částky stanovené na každého žáka).










Bylo umožněno zřizovat školy různé úrovně a různého typu, a dále předškolní a školská zařízení (viz kapitola "Školská zařízení" v rubrice Český systém školství) jako jednu právnickou osobu.





Zatím posledním významným mezníkem byla dlouho očekávaná zářijová **novelizace školského zákona** s pořadovým číslem **561/2004** (účinnost od 1. ledna 2005). Nový *zákon o*



*předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* vnesl do dosavadních legislativních úprav mnohé dosti podstatné změny:

-  - omezil v prvním kole **počet přihlášek** na všechny typy **středních škol**. Uchazeči o studium na SŠ si tak od nynějška mohou podat přihlášku pro první kolo přijímacího řízení pouze na jednu školu; rozhodnutí vypsat druhé kolo je pak plně v kompetenci ředitelů jednotlivých škol.
-  - zavedl tzv. **rámčové vzdělávací programy (RVP)** - ty mají napříště předepisovat základní rámec znalostí a dovedností, které by všichni žáci v Česku měli získat. Děti se mají zejména učit věci v souvislostech a nemají být už přehlcovány daty, které se musí učit zpaměti. Učitelům se dostalo možnosti učit příbuzné předměty v tematických celcích a prolnout určitou vyučovanou látku více obory.
-  - zavedl možnost **slovního hodnocení**; učitelé sami se mohou rozhodnout, zda budou žáky známkovat, slovně hodnotit nebo budou používat oba způsoby hodnocení.
-  - upravil novou podobu **maturitní zkoušky**. Od roku 2008 by maturita měla mít dvě části - státní a školní. Obsah, formu i kritéria hodnocení společné části stanoví stát, druhá část bude vnitřní záležitostí každé školy. Dlouze diskutovaná možnost povinné maturitní matematiky nakonec zůstala bez legislativní odezvy.
-  - poslední ročník mateřských škol bude **zdarma**.
-  - **školné** na vyšších odborných školách se bude platit i nadále.
-  - v zákoně zůstala i další možnost právní existence škol, takzvaná **školská právnická osoba**.


 Podle kritiků zákon zasahuje do autonomie škol.


 Úplné znění původního školského zákona z r. 1984 (včetně aktuálních úprav do roku 2000) naleznete na [http://www.czeshaservis.cz/data/84\\_29.htm](http://www.czeshaservis.cz/data/84_29.htm).

 Novelu školského zákona z roku 2004 si můžete přečíst na <http://www.msmt.cz/Files/HTM/PKT0602senatspodpresidenta.htm>.


  Zdroj: Informační databáze EU o vzdělávání Eurydice (<http://www.eurydice.org/>) - **Eurybase** a **Novinky.cz**.

#### 4.2. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči








 Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, jak zní celý název normy, upravuje výchovu dětí a mladistvých *bez patřičného rodinného zázemí* nebo *s poruchami chování*.



 Úplné znění zákona si můžete přečíst na <http://www.skolaonline.cz/scripts/detail.php?id=2557> nebo si jej stáhnout ve formátu DOC z <http://www.varianty.cz/inter/zakon-ustvych3.doc>.








 Zdroj: Informační databáze EU o vzdělávání Eurydice (<http://www.eurydice.org>) - **Eurybase**.

#### 4.3 Zákon o vysokých školách

-  Uvedená norma, která je z roku 1998, provedla především významnou změnu ve zřizovatelské struktuře:
-  statut škol **státních** (viz též sekce o vysokých školách, v rubrice Český systém školství) byl omezen na školy vojenské (<http://www.army.cz>) a školy ministerstva vnitra (<http://www.mvcr.cz>), zatímco ostatní vysoké školy získaly statut škol **veřejných**, což výrazně zvýšilo jejich autonomii.
-  Dále byl umožněn vznik vysokých škol **soukromých** (více se o těchto typech VŠ dočtete v kapitolách Soukromé vysoké školy a Vznik soukromých a církevních škol /viz rubrika Český systém školství/).
-  V r. 2000 byl uvedený zákon novelizován:
-  - *autonomie* vysokých škol se dále prohloubila zejména v souvislosti s nakládáním s majetkem
-  - absolvované *celoživotní vzdělávání* (viz rubrika Český systém školství), které ovšem není považováno za vysokoškolské studium, lze za stanovených podmínek přeměnit na kredity, potřebné k získání vysokoškolského diplomu. To se týká zejména především tzv. Universit třetího věku.
-  Úplné znění vysokoškolského zákona naleznete zde (<http://certik.ruk.cuni.cz/asuk/zakon9804.html>).






  Zdroj: Informační databáze EU o vzdělávání Eurydice (<http://www.eurydice.org>) - **Eurybase**.

#### 4.4. Zákon o působnosti ústředních orgánů státní správy

-  Tzv. kompetenční zákon stanoví pravomoci *orgánů státní správy*, kupř. zřizovatelské působnosti ostatních ministerstev ke školám (viz též **nový školský zákon** § 8), které zajišťují vzdělávání pro určité resorty hospodářství. Konkrétně jde zejména o Ministerstvo zdravotnictví (<http://www.mzcr.cz>) (v případě zdravotnických škol), Ministerstvo obrany (<http://www.army.cz>) (v případě státních škol vojenských), Ministerstvo vnitra (<http://www.mvcr.cz>) (v případě státních škol policejních), apod.
-  Za stav, rozvoj a celkovou koncepci výchovně vzdělávací soustavy odpovídá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (<http://www.msmt.cz>). V oblastech, které se vztahují k trhu práce (uplatnění absolventů, rekvalifikace, další vzdělávání ve spolupráci s úřady práce, apod.), spolupracuje MŠMT s Ministerstvem práce a sociálních věcí (<http://www.mpsv.cz>).
-  Úplné znění zákona naleznete na <http://www.psp.cz/docs/laws/fs/2.html>.
-   Zdroj: Informační databáze EU o vzdělávání Eurydice (<http://www.eurydice.org>) -

#### 4.5. Prognózy vývoje českého školství



-  Nedostatek financí
-  Pokračování v reformních snahách
-  Vzdělávání minoritních skupin obyvatelstva
-  Rekvalifikace nezaměstnaných
-  Sjednocení certifikátů vzhledem k EU

### Anketa k závěrečnému semináři:

Příjmení, jméno:..... Povolání:..... Datum:.....

1. Jaký smysl by mohla mít komparativní pedagogika pro učitele střední odborné školy (učiliště)?
2. Který typ alternativní školy by mohl být podnětný pro střední odborné školství a v čem?

3. Které přednosti má český vzdělávací systém  
ve srovnání s některým vybraným školským systémem v zahraničí?